

Közös nevező

Két dokumentumfilm jár az eszemben, amelyekre a japán televízióban bukkantam. Több hónap különbséggel játszották őket, ám ahogy tűnődöm, egyre inkább egymásba fonódnak a képzeletemben.

A boci osztálytársak

Falu, messze a hegyekben. Egy tehénész gazdának az az ötlete támad, hogy a szaporulatból három kis borját felajánlja az általános iskolának. A gyerekek feladatává válik a gondozásuk. Ete-tik, csutakolják őket, takarítanak utánuk. Jó pajtások lévén futkároznak is velük az iskolaudvaron. A boci osztálytársak igényei beleivódnak a gyerekek ösztöneibe.

Az egyik kislány életének alakulását kíséri a film. Harmadikosként ismerjük meg, amikor az iskola megkapja a borjakat, s ez a nyolcéves lányka azt vallja a kamerának: állatorvos szeretne lenni. El is kísérik egészen addig, hogy a tavasszal 24 évesen megkapta diplomáját.

Tizenhat év. Micsoda időtávtat! A film egyik szépsége éppen ez, hogy a rendező biztos ítélettel, hűségesen odafigyelt.

Az elemi iskola Japánban a hatodik osztállyal ér véget. Kicsi falu, kis lét-

szám. Az évzáró ünnepségen kiről-kiről jellemzést olvas fel az igazgató. A teremben a ballagó gyerekek ülnek, s szüleik, nagyszüleik: gazdák, paraszt-asszonyok. S csak el kell húzni elől egy széles tolóajtót, hogy bedughassa fejét az istálló szalmájában állva nyugodtan várakozó három, immár fölserdült boci. Ballagnak hát ők is. Név szerint szólítják őket. Mindhárom más-más jellem – az ő előmenetelükről, fejlődésükről egy-egy kisfiú vagy kislány számol be. Amikor búcsúznak boci-felebarátaiktól, patakzik szemükből a könny.

Telnek az évek, a kislány már végzős a gimnáziumban, s mi a kamera szemével elkísérik a nagyvárosba, az állatorvosi egyetem felvételijére. Látjuk ott-hon, patinás faházuk nappalijában, amikor pár hónappal később kibontja az értesítést: sikerült. Látjuk nagyvárosi lányként az egyetem laborjában. Fehér köpenyben pipették, lombikok között mikroszkóppal vizsgálja a prepará-

tumokat. Amikor olykor ünnepeken hazalátogat és a családjával ül az asztalnál, meglegyint egy sejtetem: Vajon nem idegen már egy picikét idehaza?

És végül látjuk őt ma, fél éve végzett állatorvosként. Erőteljes nő lett. Gumicsizmában siet a dérepte hajnali úton az istállóhoz. Bőnn férfiak sűrögnek a tehének körül. Ő vállig érő gumikesztyűs karját szutykosan húzza ki a vemhes tehén farából. Tempósan, magabiztosan intézkedik. Nagyvárost járt, diplomás fiatal nőt látunk, aki a labor és a diákklubok után most csatások szalmában gázol egy távoli kis faluban. Megcsap bennünket a valóság: ez már nemcsak édes kisbocikkal való futkározás, hanem felelősség, egy életre szóló kihívás, nehéz munka. Am, ahogy elhatározta: szülőfalujában rokonait gyógyítja, bábáskodik az utódok világrajövetelénél. Egy kislány valóra váltotta az álmát.

Azok a szép törtek

Számтанóra egy sziget általános iskolájában. Zöld táblánál a tanár: vegyes törtek összeadása. A kamera végighalad a kis létszámú osztályon, egyenként az arcokon, 11 éves kisfiúk, kislányok ülnek a padokban. Am az egyik diák: 84 éves néni. Jelentkezik, helyesen felel. Szeme tiszta és kíváncsi, hófehér haja fiúsan rövidre vágva. Termetre épp akkora, mint a gyerekek, osztálytársai.

Annak idején, tízéves korában az apja kivette az iskolából, munkára fogták, mondván, egy lánynak fölösleges tanulnia. Aztán családja lett, gyerekek, gondok, háború, egy hosszú, küzdelmes élet. Bába és védőnő volt itt a szigeten. Több generáció tízezer csecsemőjének születésénél segédkezett. Élete alkonyán fölérősödött benne a vágy, ami mindig is égte: szeretné kikerekíteni a tanulmányait. Legalább az elemi iskola hat osztályát befejezni – legalább matematikából.

Kedvenc tantárgya volt. Amikor kiszakították az iskolából, a törtek következtek volna éppen. Évtizedeket várt rá, hogy majd otthonosan mozoghasson közöttük. Találkozhasson a legkisebb közös többszörösrel, a közös nevezővel, természetessé váljanak számára a törtekkel végezhető műveletek, az a bámulatos lehetőség, hogy különböző nevezőjűeket is könnyedén össze lehet adni, sőt szorozni.

Elnézem, hogyan mozog a gyerekek között. Verseng, hogy elsőként számol-

jon ki egy szorzást, és mennyire fáj neki, hogy bizony, a szöveges feladatokban alulmarad. Ő már csak lassan képes átfogalmazni őket szorzásra-osztásra. Am olyan áttetszően el tud veszni a fiúk-lányok között, mint azok szottak, akik szépen öregedtek – jó tanárok, óvónők, nagycsaládos anyák –, akik szívesen és sokat voltak kicsikkel. Kortársai, a falu öreg parasztasszonyai, a napcserzette, vén halászfeleségek – mintha más generációhoz tartoznának. Csak melljük állítva nyilallik belénk, hogy mennyire kevesen tudnánk ezt utána csinálni.

Megtudjuk, hogy ez a késői tanulás egyben vezeklés is számára. Két gyermeke helyett is tanul. Egyik lánya korán meghalt, s őt máig bántja, hogy bár kisbabák ezrein segített – az orvosi ellátás akkori állapota mellett épp a saját kislánya esetében volt tehetetlen. Fia pedig értelmi fogyatékos, soha nem végezte el az elemi iskolát. Megismerkedünk vele is. Most ötvenes éveiben jár, a mama havonta utazik hozzá egy távoli intézetbe.

Második lánya – hatvanas asszony – fanyarkásan meséli: nem éppen szórakoztató most a mamával együtt élni. Álló nap nincs más témája, csak azok az elbűvölő törtek. Ha fölvg egy uborkát, ha szed a rizsből – törtekkel kombinálgat.

A film két igazságot állít meggyőzően, holott ellentmondanak, és látszólag kizárják egymást. Bizonyítja, hogy

igenis lehetséges iskolába járni 84 évesen, hogy sosincs későn hozzáfogni álmaink megvalósításához – meg éppily hitelesen figyelmeztet arra is, hogy mindennek megvan a maga ideje. Bizony, nem jön vissza az ifjúság. A néni ke hatodikos számtanja bizony már nem azonos a társaiéval.

86 éves a bizonyítványosztáskor: elvégezte az elemi iskolát matematikából. A tanteremben kiáll a tábla elé, s a gyerekeket, akik két évre maguk közé fogadták a padba, egyenként kihívja. Ajándékot oszt ki, egy-egy gondalszeretettel becsomagolt új angol szótárt. A további tanulás öröme utal, s azonnal értjük, hogy ez a szótár jelképezi mindazt a vonzó, szép tudományt, ami az ő életéből már kimarad. A gyerekek továbblépnek a középiskola alsó tagozatába, elkezdenek nyelvet tanulni. Képesek lesznek majd arra a csodára is: külföldiekkel érintkezni, azok nyelvén megszólalni.

Japánban ragyogó áprilisi időben kezdődik az új tanév, éppen cseresznyevirágzáskor. A gyerekek vígan szállingóznak hazafelé az évnytitőről.

Tavalyi különleges osztálytársuk pedig délelőttöként a konyhában tanulgat tovább. Egy levelező kurzusra iratkozott be, ahonnan buddhista olvasmányokkal látják el. Mert ő már készíti elő a lelkét – a Túlso partra.

Balogh B. Márton